

Razılaşdırılıb:

Azərbaycan Respublikası
Mərkəzi Bankının
Baş direktoru

Ziya Əliyev

İmza

M.Y.

Tarix: «20 iyun» 2022-ci il

Təsdiq edilmişdir:

“Xalq Sığorta” ASC-nin
İdarə Heyətinin Sədri

Rəman Kurbənov

İmza

M.Y.

**DƏMİRYOL NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİNİN KÖNÜLLÜ SİĞORTASI
QAYDALARI**

Bakı 2022

1. ÜMUMİ MÜDDƏALAR

1.1. Bu qaydalar Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu və digər normativ-hüquqi aktlara uyğun olaraq hazırlanmışdır. Bu qaydalar ilə Nizamnamə əsasında fəaliyyət göstərən **“Xalq Sığorta” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti** (bundan sonra **“Sığortaçı”** adlandırılacaq) dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin (dartıcı vasitələr, vaqonlar və s.) sığortasını həyata keçirir.

1.2. Bu qaydalara uyğun olaraq, sığortaçı ilə dəmiryol nəqliyyatı vasitələri üzrə sığorta müqavilələrini bağlamaq hüququna, dəmiryol nəqliyyatı vasitələri üzrə sahibkarlıq hüququna malik olan fəaliyyət qabiliyyətli fiziki və hüquqi şəxslər malikdir (bundan sonra **“Sığortalı”** adlandırılacaq).

1.3. Bu qaydaların şərtləri belə şərtlərə istinadən bağlanılan müqavilələrin ayrılmaz hissəsi sayılır və sığortalı ilə sığortaçı üçün (bundan sonra Tərəflər adlandırılacaq), məcburidir.

2. SIĞORTA MÜQAVİLƏSİNİN BAĞLANILMASI

2.1. Bu qaydalarla, sığortaçı sığortalının (Faydalanan şəxsin) sığorta şəhadətnaməsində göstərilən sığorta hadisəsi nəticəsində müvafiq dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinə dəymiş itki və ziyanlara sığorta şəhadətnaməsində yazılmış limitlər həddində (sığorta məbləği) təminat verir.

2.2. Sığorta müqaviləsi sığortaçının xüsusi formada tərtib olunmuş blankında bu blank ilə nəzərdə tutulmuş məlumatları göstərilməklə, sığortalının yazılı ərizəsi əsasında bağlanılır. Bu ərizəyə tərkibində göstərilmiş məlumatları təsdiq edən müvafiq sənədlər əlavə olunur.

2.3. Yazılı ərizənin alınmasından sonra, sığortalı sığorta müqaviləsi bağlanarkən, sığorta riskinin müəyyən olunması və sığorta haqqının hesablanması üçün zəruri və ona məlum olan, sığortaçının yazılı surətdə tələb etdiyi və müqavilədən imtina etmək yaxud onu məzmunu dəyişdirilmiş şəkildə bağlamaq qərarına təsir göstərən bütün hallar barədə sığortaçıya məlumat verməlidir.

2.3.1. Sığortaçı əlavə zəruri məlumatların siyahısını tərtib edir və yazılı müraciət formasında sığortalıya göndərir.

2.3.2. Sığortaçının səlahiyyətli nümayəndəsinə, aşağıda göstərilən lazımi köməklik göstərilməlidir:

- sığortaya alınan dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinə baxış keçirmək;
- dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin olduğu yerlərin (dəmiryollarının) və belə nəqliyyat vasitələrinin yerləşdiyi binaya baxış keçirmək;
- dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin real dəyərinin müəyyənləşdirilməsi məqsədi ilə keçirilən ekspertizada iştirak etmək. Bu ekspertiza sığortaçının vəsaiti hesabına keçirilir.

2.4. Sığortalının bildirdiyi məlumatın yanlış və ya yarımcıq olması məlum olarsa, sığortalının bu hərəkəti qəsdən etdiyi müəyyən olarsa, sığortaçı vəziyyəti öyrəndiyi tarixdən etibarən 1 (bir) ay ərzində sığorta şəhadətnaməsini ləğv edə bilər və sığorta hadisəsi baş verərsə, ödəniş verməkdən imtina edə bilər. Belə olan halda sığortaçı ödənilmiş sığorta haqqını qaytarmaya bilər. Sığortalının hərəkətinin qəsdən edilmədiyi müəyyən olarsa, sığortaçı vəziyyəti öyrəndiyi tarixdən etibarən 1 (bir) ay ərzində sığorta şəhadətnaməsini ləğv edə, şərtlərini dəyişdirə və ya əlavə sığorta haqqı almaqla, qüvvədə saxlaya bilər.

3. SIĞORTA PREDMETİ, SIĞORTA SINIFI VƏ NÖVÜ

3.1. Bu qaydalar üzrə sığorta predmeti sığorta müqaviləsi üzrə sığortalanan əmlak mənafelərinin aid olduğu dəmiryol nəqliyyatı vasitələridir.

3.2. Bu qaydalara əsasən aşağıdakı dəmiryol nəqliyyatı vasitələri sığortalana bilər:

3.2.1. vaqon və yarımvaqonlar;

3.2.2. sisternlər;

3.2.3. refrijeratorlar;

3.2.4. dəmiryol nəqliyyatına aid olan başqa dəmiryol nəqliyyatı vasitələri.

3.3. Bu qaydalara əsasən, aşağıdakı dartıcı dəmiryol vasitələri sığortalana bilər:

- 3.3.1. elektrovozlar;
- 3.3.2. teplovozlar;
- 3.3.3. parovozlar;
- 3.3.4. elektrik qatarları;
- 3.3.5. dizel qatarları;
- 3.3.6. qazotrubovozlar;
- 3.3.7. dartıcı dəmiryol vasitələrinə aid olan başqa dəmiryol nəqliyyatı vasitələri (avtonom hərəkət edə bilən vasitələr).

3.4. Dəmiryolların inventar parklarında, dəmiryol nəqliyyatı sənaye müəssisələrində və Azərbaycan Respublikasının dövlət dəmiryol yolları sisteminə daxil olmayan və təyin olunmuş qaydada xüsusi icazə almış fiziki və hüquqi şəxslərin sahələrində yerləşən, dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin qeydiyyat bazasında rəsmiləşdirilmiş və istismara hazır olan nəqliyyat vasitələri o cümlədən elektrovozlar, teplovozlar, parovozlar, motorvaqon və dizel qatarları sığortalana bilər.

3.5. Sığortanın növü qeyri-həyat sığorta sahəsi üzrə əmlak sığortasına aiddir.

3.6. Qeyri-həyat sığortası sahəsində sığorta obyektinə görə əmlak sığortasına aid olan əmlakın sığortası üzrə aşağıdakı sinif:

– dəmiryol nəqliyyatı vasitəsinin zədələnməsi, məhv olması, həmçinin qaçırılması və ya oğurlanması nəticəsində sığortalının əmlak mənafeələrinə dəyən zərərin əvəzinin tam və ya qismən ödənilməsi miqdarında sığorta ödənişinin həyata keçirilməsini nəzərdə tutan dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin sığortası.

4. SIĞORTANIN ƏRAZİSİ

Dəmiryol nəqliyyatı vasitələri ancaq sığorta müqaviləsində göstərilmiş ərazidə (sığorta ərazisi/gediş marşrutu) sığortalanmış sayılır.

5. SIĞORTA HADİSƏSİ

5.1. Sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddətdə hərəkətdə olub-olmamasından asılı olmayaraq, dəmiryol nəqliyyatı vasitələrinin və ya onun hissələrinin aşağıda göstərilən səbəblərdən zədələnməsi, itməsi və ya məhv olması sığorta hadisəsi hesab olunur:

5.1.1. yanğın və/və ya partlayış;

5.1.2. üçüncü şəxslərin qeyri qanuni hərəkətləri;

5.1.3. təbii fəlakətlər;

5.1.4. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin relsdən çıxması, aşması, hər-hansı başqa nəqliyyat vasitəsi və ya maneə ilə toqquşması, yaxud üzərinə hər-hansı predmetin düşməsi.

5.2. Təbii fəlakətlər altında aşağıdakılar başa düşülür:

– su daşqını, yeraltı suların fəaliyyəti;

– zəlzələ;

– vulkan püskürməsi;

– sel, yer sürüşməsi, uçqun;

– qasırğa, tufan;

– yerli ərazi üçün qeyri adi olan yağmurlar, şaxtalar və ya başqa təbii hadisələr.

5.3. Aşağıdakılar nəticəsində sığorta predmetinin məhv olması və ya zədələnməsi sığorta təminatına daxil edilmir:

5.3.1. sığortalının, həmçinin onun nümayəndəsinin qəsdı və ya kobud ehtiyatsızlığı;

5.3.2. nüvə partlayışının təsiri, radiasiya və ya radioaktiv şüalanma;

5.3.3. müharibə, təcavüz, terror, hərbi əməliyyatlar, xarici dövlətlərin düşmənçilik hərəkətləri, elan edilib-edilməməyindən asılı olmayaraq təcavüzkar hərbi əməliyyatlar, vətəndaş müharibəsi, hər cür xalq ixtişaşları, tətilər, qiyam, tədricən xalq üsyanları və ya hərbi qiyamlara çevrilən xalq iğtişaşları, hərbi qiyam, inqilab, hərbi hərəkətlər;

- 5.3.4. dövlət orqanlarının sərəncamı ilə dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin ləğvi, müsadirə edilməsi, üzərinə həbs qoyulması;
- 5.3.5. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin zəbt edilməsi və ya qaçırılması;
- 5.3.6. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin gedişə buraxılmasına qədər onun hərəkətə yararsızlığı haqqında sığortalının və ya onun nümayəndəsinin xəbərdar olması;
- 5.3.7. zərbə dalğasının bilavasitə və ya vasitəli təsiri;
- 5.3.8. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulmayan məqsədlər üçün istifadəsi;
- 5.3.9. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin xüsusi sertifikatı (vəsiqəsi), həmçinin müəyyən tipli dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin müstəqil idarə etmək üçün lazımı hazırlığı və ya təcrübəsi olmayan şəxslər tərəfindən idarə edilməsi;
- 5.3.10. sürücünün, sığortalının (Faydalanan şəxsin) və ya onun nümayəndəsinin yanğına qarşı təhlükəsizlik və dəmiryol hərəkəti üzrə təhlükəsizlik qaydalarına riayət olunmaması;
- 5.3.11. sığorta olunmuş dəmiryol nəqliyyatı vasitələrindən təyinatı üzrə istifadə edilməməsi;
- 5.3.12. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin və ya onun hissələrinin köhnəlməsi, aşınması;
- 5.3.13. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin onun texniki xüsusiyyətlərində nəzərdə tutulmayan şərtlərlə istismarı;
- 5.3.14. onun digər hissələrinin zədələnməsinə səbəb olmayıbsa, dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin hissələrinin sınıması;
- 5.3.15. kiber hücum, dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin idarəetməsinin kiber müdaxilə ilə sıradan çıxması nəticəsindən baş verən zərər.

6. SIĞORTA MƏBLƏĞİ VƏ SIĞORTA PREDMETİNİN DƏYƏRİ

- 6.1. Bu qaydalara əsasən, dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin sığorta müqaviləsinin bağlanılma gününə olan real dəyəri sığorta predmetin dəyəri sayılır.
- 6.2. Sığorta məbləği, sığorta müqaviləsi (şəhadətnaməsi) üzrə, sığortaçının sığortalıya verməyi öhdəsinə götürdüyü ödənişin hədlərini müəyyən edir.
- 6.3. Sığorta şəhadətnaməsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta məbləği hər bir və bütün sığorta hadisələri üçün, bütün sığorta müddəti ərzində verilən sığorta təminatı ödənişinin maksimum miqdarını müəyyən edir.

7. AZADOLMA

Tərəflər sığorta şəhadətnaməsində, sığorta hadisəsi zamanı, sığorta məbləğinin müəyyən bir faizinə qədər olan zərərin və yaxud zərərin müəyyən bir faizinin və ya məbləğinin sığortaçı tərəfindən ödənilməyəcəyini (azadolmanı) razılaşdırıla bilər.

8. SIĞORTA HAQQI

- 8.1. Sığorta haqqı sığorta şəhadətnaməsində göstərilən müddətdə və qaydada sığortalı tərəfindən sığorta üçün ödənilən haqdır. Onun miqdarı sığorta tariflərinə əsasən hesablanır.
- 8.2. Sığorta haqqının ödənilməsi gün, onun sığortaçının bank hesabına daxil olduğu gün hesab olunur.
- 8.3. Sığorta haqqının ödənilməsi qaydası sığorta müqaviləsi ilə müəyyən olunur. Sığorta haqqı və ya onun ilk hissəsi müqavilə ilə müəyyən olunmuş müddətdə ödənilmədikdə, sığorta müqaviləsi etibarsız sayılır.
- 8.4. Sığorta haqqının bütövlükdə və ya hissələrlə ödənilməsi razılaşdırıla bilər. Sığorta haqqı bütövlükdə (sığorta haqqının ilk hissəsi) sığorta şəhadətnaməsi təqdim olunan zaman, (qalan hissələri isə sığorta şəhadətnaməsində göstərilən tarixlərə qədər) ödənilməlidir.
- 8.5. Sığorta haqqı (onun birinci hissəsi) sığorta şəhadətnaməsi təqdim olunan zaman ödənilməzsə, sığortaçı sığorta ilə əlaqədar, heç bir məsuliyyət daşımır və bu şərt sığorta şəhadətnaməsində yazılmalıdır.
- 8.6. Sığorta haqqının hissələrlə ödənilməsi razılaşdırıldığı halda, sığorta hadisəsi baş verdikdə, sığorta ödənişinin ödənilməsi zamanı, sığortaçı sığorta ödənişi məbləğindən sığortalının ona ödəməli olduğu, vaxtı çatmış və ya gecikdirilmiş sığorta haqqı məbləğini tutmaq hüququna malikdir.

8.7. Sığorta haqqının hissələrlə ödənilməsi razılaşdırıldığı halda, hissələrdən hər hansı biri şəhadətnamədə göstərilən vaxta ödənilməzsə, sığortaçı onun ödənilməsi üçün, yazılı surətdə 15 (on beş) günədək müddət müəyyən edə bilər. Hər bir halda sığorta haqqı və ya onun razılaşdırılmış ilk hissəsi sığorta müqaviləsi bağlandığı gündən 1 aydan gec olmayaraq ödənilməlidir. Müəyyən olunmuş gün ərzində sığorta haqqı ödənilməzsə sığorta şəhadətnaməsi etibarsız hesab olunacaq.

9. SIĞORTA TƏMİNATININ MÜDDƏTİNİN BAŞLANMASI VƏ BİTMƏSİ

9.1. Sığorta müqaviləsi müəyyən müddət üçün bağlanılır və yalnız sığorta müqaviləsinin (şəhadətnamənin) qüvvədə olduğu müddət ərzində baş verən sığorta hadisələrinə təminat verilir. Sığorta müqaviləsində başqa cür nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta haqqının ilk hissəsinin və ya tam ödənilməsi halında, sığorta təminatının müddəti sığorta müqaviləsinin bağlandığı gün saat iyirmi dördədən başlanır və sığorta şəhadətnaməsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, həmin müqavilənin qüvvədə olduğu sonuncu gün saat iyirmi dördə başa çatır.

9.2. Sığorta müqaviləsi üzrə sığorta təminatı aşağıdakı hallarda başa çatmış hesab edilir:

9.2.1. sığorta predmeti artıq mövcud olmadıqda;

9.2.2. qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, sığortalı fiziki şəxs öldükdə və ya sığortalı hüquqi şəxs ləğv olunduqda;

9.2.3. sığorta müqaviləsi üzrə sığortalı olmayan sığorta olunan vəfat etdikdə sığortalının onun başqası ilə əvəz olunması təklifinə sığortaçı etiraz etdikdə;

9.2.4. sığorta hadisəsinin baş verməsi ehtimalı olmadıqda və sığorta riskinin mövcudluğu, səbəbi sığorta hadisəsi olmayan hallara görə başa çatdıqda;

9.2.5. sığortaçı sığortalı qarşısında öz öhdəliklərini tam olaraq yerinə yetirdikdə;

9.2.6. sığortalı sığorta haqqını sığorta müqaviləsində müəyyən edilən qaydada ödəmədikdə;

9.2.7. sığorta marağı artıq mövcud olmadıqda;

9.2.8. sığortalı və ya sığortaçı sığorta müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi tələbi ilə çıxış etdikdə.

10. RİSKİN ARTMASI

10.1. Sığorta müqaviləsi bağlanarkən, sığortalı özünə məlum olan, habelə sığortaçının yazılı surətdə tələb etdiyi və müqavilədən imtina etmək, yaxud onu məzmunu dəyişdirilmiş şəkildə bağlamaq qərarına təsir göstərə bilən bütün hallar barədə sığortaçıya məlumat verməlidir.

10.2. Riskin artmasına təsir edən hallar barəsində məlumatı aldıqdan sonra sığortaçı, sığorta şəhadətnaməsinin şərtlərinin dəyişdirilməsini və ya artan riskə mütənasib olaraq əlavə sığorta haqqının ödənilməsinə tələb etmək hüququna malikdir.

10.3. Sığortalı, sığorta şəhadətnaməsinə edilən dəyişikliklərlə razılaşmazsa, və yaxud əlavə sığorta haqqı ödəməkdən imtina edərsə, sığorta şəhadətnaməsi, riskdəki bu dəyişikliyin baş verdiyi andan etibarsız sayılır.

11. SIĞORTA HADİSƏSİ ZAMANI EDİLƏCƏK HƏRƏKƏTLƏR

11.1. Sığorta hadisəsinin baş verməsi barədə sığortalı və ya sığorta olunan şəxs hadisədən xəbər tutduqdan dərhal sonra və ya mümkün olan ən qısa müddət ərzində sığortaçıya və ya onun nümayəndəsinə, eyni zamanda, həmin hadisə barədə məlumatlandırılmalı olan səlahiyyətli dövlət orqanlarına hər hansı vasitə ilə xəbər verməlidir.

11.2. Sığorta hadisəsinin baş verməsi barədə sığortaçıya məlumat vermiş sığortalı və ya sığorta olunan şəxs, həmçinin faydalanan şəxs səlahiyyətli dövlət orqanlarına həmin hadisə barədə xəbər verməmişdirsə, sığortaçı qeyd olunan orqanları bu hadisə barədə dərhal məlumatlandırmalıdır.

11.3. Sığorta hadisəsi zamanı sığortalı mümkün zərərin qarşısını almaq və miqdarını azaltmaq üçün, bütün ağlabatan və mümkün tədbirləri görməlidir.

11.4. Belə tədbirlər həyata keçirilərkən, sığortalı sığortaçıdan aldığı təlimatları yerinə yetirməlidir.

11.5. Sığortalı, sığorta olunan və ya üçüncü şəxs qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, zərər dəymiş əmlakı sığorta hadisəsindən dərhal sonrakı vəziyyətdə sığortaçıya və ya onun səlahiyyətli nümayəndəsinə təqdim etməlidir.

11.6. Sığortaçı sığorta hadisəsi və onun nəticələri ilə əlaqədar, sığortalının bütün hərəkətlərinə nəzarət etmək və sığorta ödənişinin həyata keçirilməsinə təsir edə bilən bütün məsələlər haqqında qərar qəbul etmək imkanına malik olmalıdır.

11.7. Təmirin yeri təmir başlanana qədər sığortaçı ilə razılaşdırılmalıdır.

11.8. Sığortalı sığorta hadisəsinə aid bütün sənədləri və məlumatı sığortaçıya təqdim etmək, həmçinin hadisənin digər iştirakçılarının və sığorta hadisəsi ilə bağlı məsələlərə baxan səlahiyyətli dövlət orqanlarının bütün hərəkətləri barədə təxirə salınmadan məlumat vermək öhdəliyi daşıyır.

11.9. Sığortalı sığortaçının ilkin razılığı olmadan, onun məsuliyyətinin tanınmasına yönəlmiş hər hansı bir hərəkət etməyə, saziş imzalamağa və ya vəd verməyə haqlı deyildir.

11.10. Sığorta hadisəsi ilə bağlı bütün rəsmi və qeyri-rəsmi təhqiqatlarda, sığortaçı öz hesabına sığortalının maraqlarını təmsil və müdafiə etməyə haqlıdır.

11.11. Sığorta hadisəsi faktının mövcudluğunu və onun səbəb olduğu zərərin ölçüsünü sübut etmək sığortalının vəzifəsidir.

11.12. Sığorta hadisəsi faktının və şəraitinin, eyni zamanda zərərin miqdarının sübut edilməsi üçün, sığortalı malik olduğu və həmçinin qanunvericiliyə və adi təcrübəyə müvafiq olaraq, əldə etməli bütün sənədləri sığortaçıya təqdim etməyə borcludur.

12. ZƏRƏRİN MÜƏYYƏNLƏŞDİRİLMƏSİ

Sığortaçı sığorta hadisələri nəticəsində ortaya çıxan aşağıdakı zərəri ödəyir:

12.1. sığorta predmetinə dəyən birbaşa zərər:

12.1.1. dəmiryol nəqliyyat vasitəsinə dəyən real zərər;

12.1.2. sığortaçı tərəfindən ödəniləcək zərərin azaldılması və ya qarşısının alınması məqsədilə çəkilən zəruri və məqsədyönlü xərclər;

12.1.3. sığorta hadisəsinin səbəbini və şəraitini araşdırmaq, həmçinin sığortaçı tərəfindən ödənilməli olan zərərin miqdarını müəyyən etmək məqsədilə çəkilən xərclər.

12.2. Dəmiryol nəqliyyat vasitəsinə dəyən zərər aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

12.2.1. məhv olduqda (tam və ya konstruktiv) – sığorta hadisəsi baş verən andakı bazar qiyməti həcmində.

12.2.2. Təmir olunduqda –

12.2.2.1. əgər dəmiryol nəqliyyat vasitəsi tam təmir edilərsə – təmir xərcləri həcmində;

12.2.2.2. əgər dəmiryol nəqliyyat vasitəsi qismən təmir edilərsə – təmir xərcləri həmçinin dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin tam təmir xərclərindən artıq olmamaqla, onun təmir olunmayan zədələrinin səbəb olduğu bazar qiymətindəki ucuzlaşma həcmində;

12.2.2.3. əgər sığorta müddəti ərzində dəmiryol nəqliyyat vasitəsi təmir edilməz və xarab vəziyyətdə satılmazsa – dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin tam təmiri xərclərindən artıq olmamaqla, onun təmir olunmayan zədələrinin səbəb olduğu bazar qiymətindəki ucuzlaşma həcmində.

12.3. Sığorta müddəti ərzində, dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin hər hansı təmir olunmamış zədədən irəli gələn tam məhv olması (sığorta hadisəsi və ya digər səbəb nəticəsində) halında həmin zədəyə görə sığorta ödənişi verilmir.

12.4. Ayrı-ayrı hissələrin dəyişdirilməsi zərurəti yarandıqda, zərər köhnəlmə dəyəri çıxılmaqla, dəyişdirilən eyni hissələrin bazar dəyəri həcmində müəyyən edilir.

12.5. Sığortaçının seçiminə görə əmlakın təmir xərcləri və ixtisaslaşmış ekspert təşkilatı tərəfindən hazırlanmış, tələb olunan təmirin (bərpanın) qiymətinin ilkin smetası (hesablanması, qiymətləndirilməsi) əsasında, ya da real təmir faktına əsasən müəyyən olunur.

12.6. Sığortaçı sığorta olunmuş əmlaka dəymiş zərərin əvəzini yuxarıda göstəriləndiyi kimi müəyyən edilmiş qaydada hər bir sığorta hadisəsi üzrə sığorta məbləği həddində ödəyir.

12.7. Vurduğu zərəərə görə sığortalının üzərinə qoyulmuş məbləği sığortaçı ödəyir.

12.8. Sığortaçı üçüncü şəxsə vurulmuş zərəərə görə məsuliyyətlə bağlı, sığortalının üzərinə qoyulmuş

aşağıdakı məbləği ödəmir:

12.9. əldən çıxmış fayda və ya digər dolayı zərər;

12.10. sığortaçı tərəfindən əvəzi ödənilməli olan zərəri azaltmaq məqsədilə, sığortalının çəkdiyi xərclər, həmin xərclərin digər zərərlə birlikdə sığorta məbləğini aşma bilməsindən asılı olmayaraq, sığortaçı tərəfindən ödənilir, bu şərtlə ki, belə xərclər zərurət və ya sığortaçının göstərişlərini yerinə yetirmək məqsədilə ortaya çıxmış olsun.

12.11. Sığortaçı zərərin qarşısını almaq və ya azaltmaq məqsədilə sığortalının bilərəkdən ağlabatan və mümkün (səmərəli) tədbirləri görməməsi nəticəsində ortaya çıxan zərəri ödəmək öhdəliyindən azad edilir.

12.12. Sığorta hadisəsinin səbəblərinin və şəraitinin aydınlaşdırılması, zərərin həcmının müəyyən edilməsi üçün çəkilən zəruri xərclər, bu xərclərin digər xərclərlə birlikdə sığorta məbləğini aşma bilməsindən asılı olmayaraq, sığortaçı tərəfindən ödənilir.

12.13. Əgər dəmiryol nəqliyyat vasitəsinin sığorta məbləği onun sığorta dəyərindən (sığorta müqaviləsi bağlandığı gün onun yerləşdiyi yerdəki bazar dəyəri) az müəyyən olunmuşdursa, sığortaçı vurulmuş zərərin, sığorta məbləğinin sığorta dəyərinə olan nisbətində mütənasib hissəsini ödəyir.

13. SİĞORTA ÖDƏNİŞİ

13.1. Dəymiş zərərin həcmi müəyyən olunduqdan sonra, sığorta ödənişinin hesablanması aşağıdakı qaydada həyata keçirilir:

13.1.1 qismən sığorta halında – əmlakın sığortası üzrə müqavilədə müəyyən edilmiş sığorta məbləği sığorta dəyərindən az olduğu halda, sığortaçı zərərin əvəzini sığorta məbləğinin sığorta dəyərinə olan nisbətində ödəyir, bir şərtlə ki, qismən sığorta barədə müddəa sığorta müqaviləsində əks edilmiş olsun;

13.1.2. sığorta şəhadətnaməsində azadolma nəzərdə tutulduqda – sığorta ödənişinin həcmi azadolmanın miqdarı çıxılmaqla müəyyən edilir.

13.2. Hər bir sığorta hadisəsinə görə sığorta ödənişinin ümumi miqdarı sığorta məbləğini aşma bilməz

13.3. sığorta ödənişinin ödənilməsi zamanı sığortaçı sığorta ödənişi məbləğindən, sığortalının ona ödəməli olduğu, vaxtı çatmış və ya gecikdirilmiş sığorta haqqı məbləğini tutmaq hüququna malikdir.

13.4. Sığortaçı sığortalanmış əmlakın məhv olmasının əvəzini ödədikdə və ya onun ayrı-ayrı hissələrini başqası ilə əvəz etdikdə, sığortalının həmin əmlaka və dəyişilmiş hissələri olan hüquqları sığortaçıya keçir. Sığortalı həmin hüquqların sığortaçıya keçməsi üçün bütün zəruri tədbirləri görməyə borcudur.

13.5. İtməmiş əmlakın sonradan tapılması halında, sığortaçı öz qərarına əsasən, əmlakı özündə saxlamaq və yaxud sığortalıya qaytarmaq hüququna malikdir. İkinci halda, əmlaka görə alınmış sığorta ödənişi sığortaçıya geri qaytarılmalıdır. Əgər əmlak korlanmış vəziyyətdə əldə olunarsa, sığortaçı sığortalıya həmin zərərin əvəzini ödəyir.

13.6. Sığorta ödənişinin verilməsi üçün tələb olunan sənədlər aşağıdakılardır:

- sığortalıya verilən sığorta şəhadətnaməsi;
- nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsi;
- dəmiryol nəqliyyatı vasitəsinə vurulan zərərin həcmi (məhv olmuş əmlakın dəyəri) və zərərlə əlaqədar birbaşa xərclər barədə sənədlər;
- sığortalının, sığorta olunanın və ya faydalanan şəxsin sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulmuş müddətdə sığortaçıya ünvanladığı sığorta tələbi;
- sığorta hadisəsi hesab edilə bilən hadisə ilə bağlı qanunvericiliyə uyğun olaraq, hər hansı dövlət orqanına məlumat verilməlidirsə, həmin orqanın belə hadisələrin baş verməsi faktını və səbəbini, habelə nəticələrini təsdiq edən sənəd.

13.7. Sığorta ödənişinin verilməsi və ya sığorta ödənişinin verilməsindən imtina edilməsi barəsində qərar sığortalının bu maddənin 13.6.-cı bəndində qeyd olunmuş sənədlərdən sonuncusunun sığortaçıya daxil olduğu tarixdən 7 (yeddi) iş günündən gec olmayaraq, sığortaçı sığorta ödənişini verməli, yaxud sığortalıya, sığorta olunana və ya faydalanan şəxsə sığorta ödənişinin verilməsindən imtina haqqında yazılı şəkildə əsaslandırılmış bildiriş təqdim etməlidir.

14. SİĞORTA ÖDƏNİŞİNİN VERİLMƏSİNDƏN İMTİNA

14.1. Sığortaçı sığorta ödənişinin verilməsindən aşağıdakı hallarda imtina edir:

14.1.1. bu qaydaların 11.1.-ci bəndinin tələblərinə əməl edilməməsi nəticəsində sığortaçının hadisənin sığorta hadisəsi olub-olmamasını müəyyənləşdirmək imkanından məhrum olması;

14.1.2. Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş məsuliyyəti istisna edən hallardan başqa, sığortalının, müvafiq hallarda zərərçəkənin müvafiq hadisənin baş verməsinə yönələn qəsdən etdiyi hərəkəti və ya hərəkətsizliyi, habelə hadisə ilə birbaşa səbəb əlaqəsində olan qəsdən cinayət törətməsi;

14.1.3. müqavilə ilə hərbi risklərin sığortalanması nəzərdə tutulmadıqda hadisənin baş verməsinin hərbi əməliyyatlar və ya hərbi xarakterli tədbirlər hesab edilən halların nəticəsi olması;

14.1.4. sığortalının sığortalanmış əmlaka dəyən zərərin qarşısını almaq və ya həcmi azaltmaq üçün lazımı və mümkün tədbirləri görmək iqtidarında olduğu halda, həmin tədbirləri qəsdən görməməsi; bu zaman sığorta ödənişindən o həcmdə imtina edilə bilər ki, sığortalı mümkün tədbirləri görmüş olsaydı, zərərin miqdarı həmin həcmdə azalmış olardı;

14.1.5. zərər dəymiş əmlakın sığortaçıya təqdim edilməsi ilə bağlı bu qaydaların 11.5.-ci bəndinə riayət edilməməsinin, sığortaçının zərərin həcmi müəyyənləşdirmək imkanından tam və ya qismən məhrum etməsi;

14.1.6. sığorta predmeti, həmçinin sığorta olunan şəxs və (və ya) sığorta hadisəsi barəsində sığortalının sığortaçıya qəsdən yanlış məlumat verməsi nəticəsində sığortaçının sığorta riskini qiymətləndirmək, həmçinin sığorta hadisəsinin səbəblərini və (və ya) dəyən zərərin həcmi müəyyənləşdirmək imkanından tam və ya qismən məhrum olması;

14.1.7. əmlakın sığortası üzrə sığortalı, sığorta olunan və ya faydalanan şəxsin zərərin əvəzini tam olaraq, zərər dəyməsində təqsirli olan şəxsdən alması; zərərvuran zərərin əvəzini qismən ödəmiş olduqda sığorta ödənişindən ödənilmiş məbləğ həcmində imtina edilir.

14.1.8. baş vermiş hadisənin sığorta qanunvericiliyinə və ya sığorta müqaviləsinə görə sığorta hadisəsi hesab edilməməsi;

14.1.9. sığorta haqqının növbəti hər hansı bir hissəsinin müqavilədə nəzərdə tutulmuş ödənilməsi müddəti başa çatdıqdan 15 gün sonra, Mülki Məcəllənin 903.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halda isə sığortaçının müəyyən etdiyi müddətin başa çatmasından 3 (üç) gün sonra sığorta hadisəsinin baş verməsi halında sığorta haqqının müvafiq hissəsi ödənilməmiş olduqda;

14.2. Bu qaydaların 2.3.-cü bəndində nəzərdə tutulmuş məlumatların yanlışlığı sığorta müqaviləsi bağlanarkən sığortaçıya məlum olduqda və ya sığortalı yanlış məlumatların verilməsində təqsirli olmadıqda, habelə tələb olunan məlumata sığortalının cavab verməməsinə baxmayaraq sığorta müqaviləsi bağlanmış olduğu halda sığortaçı sığorta ödənişinin verilməsindən imtina üçün yanlış məlumatın verilməsi və ya tələb olunan məlumatın verilməməsi faktına əsaslanma bilməz.

14. TƏRƏFLƏRİN HÜQUQ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

14.1 Sığortalının hüquqları:

14.1.1. sığortaçının sığorta müqaviləsinin şərtlərinə əməl etməsini yoxlamaq, o cümlədən sığortaçıdan maliyyə sabitliyi barədə, kommersiya sirri olmayan məlumatı əldə etmək;

14.1.2. Sığorta hadisəsi baş verdikdə, sığortaçıdan sığorta ödənişini həyata keçirməyi tələb etmək.

14.2. Sığortalının vəzifələri:

14.2.1. Sığorta haqqını sığorta müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş məbləğdə və müddətdə ödəmək;

14.2.2. Sığorta müqaviləsinin bağlanması üçün zəruri olan, eyni zamanda sığorta müqaviləsi ilə bağlı digər məlumatları sığortaçıya təqdim etmək;

- 14.2.3.** Sığorta müqaviləsi bağlanarkən, sığortalı özünə məlum olan və sığortaçının müqavilədən imtina etmək, yaxud onu məzmunu dəyişdirilmiş şəkildə bağlamaq qərarına təsir göstərə bilən bütün hallar barədə sığortaçıya məlumat vermək;
- 14.2.4.** sığorta müqaviləsinə aid olan sənədlərin qorunub saxlanmasını təmin etmək.

14.3. Sığortaçının hüquqları:

- 14.3.1.** sığortalı tərəfindən verilən məlumatları və həmçinin sığortalı və sığorta olunan tərəfindən sığorta müqaviləsinin şərtlərinə riayət edilməsini yoxlamaq;
- 14.3.2.** bu qaydalarda nəzərdə tutulmuş hallarda sığorta ödənişini həyata keçirməkdən imtina etmək, belə ödənişlərin həyata keçirildiyi hallarda sığortalı tərəfindən geri qaytarılmasını tələb etmək;
- 14.3.3.** Sığortalı, ona məlum olan riskin qiymətləndirilməsi üçün əhəmiyyətli hallar barəsində və sığorta hadisəsi haqqında sığortaçıya qəsdən yanlış məlumat verməsi aşkar olunarsa, sığorta ödənişini həyata keçirməkdən imtina etmək;
- 14.3.4** sığorta haqqının hər-hansı ödənilməmiş hissəsi sığorta müqaviləsində göstərilən müddət ərzində ödənilmədikdə, sığorta olunanlara xidmətlərin göstərilməsini dayandırmaq, yaxud sığorta müqaviləsinə xitam vermək;
- 14.3.5.** bu qaydalarda nəzərdə tutulmuş qaydada və şərtlərlə sığorta müqaviləsinə xitam vermək.

14.4. Sığortaçının vəzifələri:

- 14.4.1.** müəyyən edilmiş müddətdə sığorta şəhadətnaməsini sığortalıya təqdim etməlidir;
- 14.4.2.** sığorta hadisəsi baş verdiyi halda müvafiq sənədlər əsasında, sığorta ödənişi həyata keçirmək;
- 14.4.3.** sığortalı ilə münasibətlərdə məxfiliyi təmin etmək;
- 14.4.4.** sığorta müqaviləsinin vaxtından əvvəl xitam edilməsi halında, bu qaydalarda müəyyən edilmiş qaydada hesablanmış məbləği 30 (otuz) gün ərzində sığortalıya qaytarmaq.

15. SIĞORTA MÜQAVİLƏSİNƏ VAXTINDAN ƏVVƏL XİTAM VERİLMƏSİ

- 15.1.** Sığorta qanunvericiliyində və ya könüllü sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulmuş hallarda, həmçinin, tərəflərin başqa cür razılaşmasına əsasən, sığorta müqaviləsinə sığortalının və ya sığortaçının tələbi ilə vaxtından əvvəl xitam verilərkən, bu barədə bir tərəf digərinə ən azı 30 gün əvvəl (sığorta müqaviləsi beş ildən çox müddətə bağlanmış olduqda 60 gün, 3 aydan az müddətə bağlanmış olduqda isə 5 iş günü əvvəl), tələbini əsaslandırıdığı yazılı bildiriş göndərməlidir.
- 15.2.** Sığorta müqaviləsinə (qrup halında sığorta zamanı həm də müqaviləyə hər hansı bir sığorta predmetinə münasibətdə) sığortalının tələbi ilə vaxtından əvvəl xitam verildikdə, sığorta qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, sığortaçı həmin müqavilə üzrə işlərin aparılması xərclərini çıxmaqla müqavilənin (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmetinə münasibətdə) qurtarmamış müddəti üçün sığorta haqlarını ona qaytarır; əgər bu tələb sığortaçının sığorta müqaviləsi üzrə vəzifələrini yerinə yetirməməsi ilə bağlıdırsa, Sığortaçı sığorta haqlarını (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqlarını) bütünlüklə sığortalıya qaytarır.
- 15.3.** Sığorta müqaviləsinə (qrup halında sığorta zamanı, həm də müqaviləyə hər hansı bir sığorta predmetinə münasibətdə) sığortaçının tələbi ilə vaxtından əvvəl xitam verildikdə o, sığorta haqlarını (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqlarını) bütünlüklə sığortalıya qaytarır; əgər bu tələb sığortalının sığorta müqaviləsi üzrə vəzifələrini yerinə yetirməməsi ilə bağlıdırsa, sığortaçı həmin müqavilə üzrə işlərin aparılması xərcləri çıxılmaqla, müqavilənin qurtarmamış müddəti üçün sığorta haqlarını (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqlarını) qaytarır.
- 15.4.** Sığorta müqaviləsinə (qrup halında sığorta zamanı həm də müqaviləyə hər hansı bir sığorta predmetinə münasibətdə) vaxtından əvvəl xitam verildiyi halda, əgər xitam verilmə anıadək sığortaçı tərəfindən sığortalıya ödənilmiş sığorta haqqına (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı

bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqlarına) bərabər və ya ondan çox miqdarda sığorta ödənişi verilmişdirsə, sığorta haqqı(qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqları) sığortalıya qaytarılır.

15.5. Sığorta müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam verildiyi halda, əgər xitam verilmə anınadək sığortaçı tərəfindən sığortalıya ödənilmiş sığorta haqqından (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmeti üzrə ödənilmiş sığorta haqlarından) az miqdarda sığorta ödənişi verilmişdirsə, həmin sığorta haqqı məbləği ilə sığorta ödənişi məbləği arasındakı fərq miqdarında sığorta haqqının sığortalıya qaytarılması müvafiq olaraq bu maddənin 15.1.-ci və 15.2.-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

15.6. Sığorta müqaviləsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyində müəyyən edilmiş qaydada xitam verilmiş hesab edildikdə, sığortaçı həmin müqavilə üzrə işlərin aparılması xərclərini çıxmaqla, müqavilənin (qrup halında sığorta zamanı həm də müqavilənin hər hansı bir sığorta predmetinə münasibətdə) qurtarmamış müddəti üçün sığorta haqlarını, bu maddənin 15.3.-cü və 15.4.-cü bəndlərinin tələbləri nəzərə alınmaqla, sığortalının qanuni nümayəndəsinə qaytarır.

15.7. Əgər sığorta müqaviləsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, işlərin aparılması xərcləri dedikdə, inzibati xərclər və sığorta ödənişi nəzərdə tutulur.

16. SUBROQASIYA

16.1. Subroqasiya hüququ sığorta ödənişi almış şəxsin ona dəymiş zərərə görə məsuliyyət daşıyan şəxsə qarşı malik olduğu hüquqlardan və vasitələrdən həmin ödənişi vermiş sığortaçının istifadə etmək hüququdur.

16.2. Faydalanan şəxsin zərərvuran şəxsə qarşı zərərin əvəzini ödəmək tələbi (iddiası) ilə bağlı hüquq əmlak sığortası üzrə sığorta ödənişini vermiş sığortaçıya subroqasiya qaydasında onun verdiyi sığorta ödənişi məbləğində keçir.

16.3. Faydalanan şəxs sığorta ödənişini aldıqda subroqasiya hüququnun həyata keçirilməsi üçün, özündə olan bütün lazımi sənədlərlə sığortaçını təmin etməlidir.

16.4. Faydalanan şəxs zərərvuran şəxsə qarşı iddiadan və ya tələbi təmin edən hüquqlardan, yaxud lazımi sənədləri sığortaçıya verməkdən imtina etdikdə sığortaçı sığorta ödənişi verməkdən zərərvuran şəxsdən subroqasiya qaydasında ala biləcəyi məbləğ həcmində azad edilir.

16.5. Sığortaçı subroqasiya hüququndan zərərvuran şəxsin özünə və (və ya) müvafiq sığorta hadisəsi ilə bağlı risklər üzrə həmin şəxsin məsuliyyətini sığortalamış sığortaçıya, həmçinin dəyən zərərə görə sığortalı və ya faydalanan şəxs qarşısında maddi məsuliyyət daşıya bilən digər şəxsə qarşı istifadə edə bilər.

17. MÜBAHİSƏLƏRƏ BAXILMASI

Sığorta müqaviləsinə görə ortaya çıxan mübahisələr tərəflər arasında danışıqlar yolu ilə həll edilir. Razılığa gəlinmədiyi təqdirdə, mübahisələrə Azərbaycan Respublikasının mövcud qanunvericiliyinə uyğun olaraq müəyyən olunmuş qaydada məhkəmələrdə baxılır.

“Xalq Sığorta” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

DƏMİRYOL NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİNİN KÖNÜLLÜ SİĞORTASI QAYDALARI ÜZRƏ TARİF DƏRƏCƏLƏRİNİN ƏSASLANDIRILMASI

Tarif dərəcələri əsaslandırılarkən aşağıdakı məlumatlardan istifadə olunur:

1. Sığorta hadisəsinin baş verməsi ehtimalı(q)-0,04;
2. Bir sığorta müqaviləsi üzrə orta sığorta məbləği(S)-12 000 AZN;
3. Bir sığorta müqaviləsi üzrə orta sığorta ödənişi(So)-4 000 AZN;

4. Bağlanılacaq sığorta müqavilələrinin sayı(n)-300

Netto-dərəcəni T_n , netto-dərəcənin əsas hissəsini T_e , risk üstəliyini isə T_r ilə işarə edək. Onda

$$T_e = \frac{100q \cdot S_o}{S} = \frac{100 \cdot 0,04 \cdot 4000}{12\,000} = 1,33 \text{ AZN}$$

Risk üstəliyini hesablamaq üçün, təminat ehtimalını 0,9986 götürək. Bu halda həmin ehtimala uyğun əmsal $a=3$ olur. Ona görə də

$$T_r = 1,2T_e \cdot a \frac{\sqrt{(1-q)}}{\sqrt{n \cdot q}} = 1,2 \cdot 1,33 \cdot 3 \cdot \frac{\sqrt{0,96}}{\sqrt{300 \cdot 0,04}} = 1,35 \text{ AZN}$$

Netto-dərəcə $T_n=1,33+1,35=2,68$ AZN təşkil edəcəkdir. Tarifin strukturu: netto-dərəcə - 70 %, yüklənmə - 30%, o cümlədən işlərin aparılması xərcləri – 28 %, tarif mənfəəti – 2 %.

Brutto-dərəcəni T_b ilə işarə edək. Onda

$$T_b = \frac{2,68}{1 - 0,3} = 3,83 \text{ AZN}$$

Nəqliyyat vasitələrinin sığortasında tətbiq edilən tarif dərəcələri nəqliyyatın növündən, sığorta risklərinin tərkibindən, azadolmadan və s. amillərdən asılı olaraq diferensiallaşdırılır. Buna görə də yekun tarif dərəcəsi 0,5%-8%, yalnız zəlzələ riski üzrə tarif dərəcəsi isə 0,115%-0,187% aralığında dəyişir.